

JODLANJE NOV NAČIN PETJA NA SLOVENSKEM?

MAŠA MARTY

Slovenska ljudska glasba ima mdr. tudi značilnosti alpskega kulturnega prostora, vendar je jodlanje, ki je tipičen način petja v večjem delu Alp, v preteklosti Slovenijo obšlo. Vsaj pisnih ali ustnih pričevanj (z nekaj izjemami na slovenskem Koroškem) o takšnem glasbenem izražanju, ni. Jodlanje so Slovenci začeli sprejemati šele v zadnjih desetletjih. Vse bolj postaja domač način petja v slovenski popularni glasbi. Razširilo se je s posredništvom radia, televizije, glasbenih plošč in v novi obliki se je razvilo tudi v okviru društvenega življenja. Jodlanje je stopilo na slovenske odre, ob vse večji popularnosti pa se vse bolj širi tudi v vsakdanje življenje.

Ključne besede: jodlanje, slovenska ljudska glasba, slovenska popularna glasba, alpski kulturni prostor.

Slovenian folk music has the characteristics of the Alpine culture area but yodeling – a typical form of singing in the Alpine region – was not widespread in the past, and there is no any written document or any oral witness – with a few exceptions in Carinthia – of such manner of musical expression. The yodeling has been adopted by Slovenians during the last few decades. This manner of singing brought to Slovenia by radio, TV and records, is becoming more and more familiar in Slovenian popular music developing its new form within the sphere of social life. Yodeling has trodden the Slovenian stages and is gaining more and more popularity in everyday life.

Key words: yodeling, Slovenian folk music, Slovenian popular music, Alpine culture area.

ALI PRI NAS DOMA JODLAMO?

Težavno vprašanje, ki deli ljudi na tiste, ki odgovarjajo nanj pritrdilno, saj se jodlanje sliši med ljudmi, v vižah na radiu, na različnih prireditvah..., in tiste, ki se te misli skoraj mrzlično otepajo.

Slovenska ljudska glasba naj jodlanja ne bi poznala; ker dokumentiranih podatkov o tem načinu petja ni, jodlanja nimamo za način izražanja, petja, komuniciranja, ki bi bilo razširjeno na Slovenskem. Prevladuje namreč nekakšno ustaljeno mnenje, da jodlajo severno od nas; jodlanje je odrinjeno ne le onkraj državne, temveč tudi narodnostne slovenske meje, začelo naj bi se na nemškem jezikovnem območju. Ustvarilo se je celo (morda mitsko) mnenje, da se po tem, kateri narod pozna jodlanje, ločijo slovensko in nemško govoreči Korošci in Štajerci v Avstriji. Jodlanje je na Slovenskem tako obrobnegega pomena, da so ga dosedanje raziskave slovenske glasbe oz. glasbe, ki se izvaja na Slovenskem, obšle. Omenjeno ni v nobeni slovenski enciklopediji ali leksikonu, celo v *Slovenskem etnološkem leksikonu* jodlanju ni posvečena niti besedica.¹

¹ Omenjeno ni niti v nobenem glasbenem priročniku ali v starejših enciklopedičnih delih, izdanih v drugih jugoslovanskih republikah, ki so vsebovale podatke tudi iz Slovenije.

Paradoks pa je, da so naši sosede, tako na severu kakor jugu (na Hrvaškem in drugod po državah bivše Jugoslavije), prepričani, da se v Sloveniji jodla.² Vendar to ni le posplošeno, marsikdaj zmotno, stereotipno mnenje, pogosto s slabšalnim pomenom. Da Slovenci jodlamo, menijo tudi etnologi in etnomuzikologi. Prav tako so sosednji Avstrijci prepričani, da jodlamo. Tako tudi njihovi etnomuzikologi, folkloristi idr. ne vidijo nikakršnega razloga, da ne bi: po obsežnem delu Slovenije se namreč razprostirajo Alpe, jodlanje pa je poznan in razširjen alpski način glasbenega izražanja. Sodi v podobo o lepem alpskem načinu oglašanja. In slovenska ljudska kultura oz. vsaj njen del je uvrščena v alpsko kulturo oz. kulture z vsemi njihovimi značilnostmi. Alpska kultura pa se začenja prav v Sloveniji in se nadaljuje proti severu in zahodu, ob tem pa se vanjo vpletajo tudi kulturni vplivi z juga.³

V Sloveniji smo bili dozdej zadovoljni z odgovorom, da znamo juckati, zavriskati in zajuhuhujati, jodlanja pa v naših hribih naj ne bi bilo.⁴

Kaj je torej res? Ali Slovenci znamo jodlati in vsaj kdaj pa kdaj, ob posebnih priložnostih zajodlamo, ali pa smo v alpskem svetu res izjema in nam jodlanje nikoli ni toliko priraslo k srcu, da bi ga vzeli za svojega? Kaj, kje in zakaj se je razvilo jodlanje, v kakšnih oblikah se pojavlja po svetu in kakšno jodlanje je spoznala in vzela za svoje Slovenija?

KAJ JE JODLANJE?

Besedi *jodlati* in *jodlanje* izvirata iz srednje visoke nemščine iz glagola *jolen*. V pisnih virih je izraz dokumentiran približno od leta 1540 naprej. Glagol *jolen* pomeni klicanje, kričanje pa tudi petje.⁵ Pod tem izrazom in sorodnimi izpeljankami je poznan poseben način petja predvsem v nemških narečjih alpskega sveta.

V 19. stoletju sta brata Grimm glagol *jolen* ali *jola* razložila kot izpeljanko iz medmeta *jo*, ki naj bi zaradi psiholoških razlogov in verjetno glasovne ustreznosti (pri izgovoru) pridobil še glas *d*, kar skupaj tvori *jod* – *jodl* [Grimm 1877]. *Joha*, *jodl*, *judele* so oblike,

² Domnevno slovensko jodlanje oziroma povezanost slovenskega naroda z jodlanjem je tudi opevano. Znani hrvaški pevec zabavne glasbe Jasmin Stavros je npr. v devetdesetih letih lepoto Slovenk opeval: *Sve so Slovenke, jodl jodl jo, kao manekenke, jodl jodl jo...* [Stavros 1995].

³ Ena redkih knjig v angleškem jeziku, ki popisuje jodlanje, naniza teze razvoja, razširjenost in uporabo jodlanja v različnih kontekstih, je monografija Barta Plantenga *The Secret History of Yodeling Around the World*. Omenjena je tudi Slovenija kot del jodlarskega okolja ob drugih deželah po svetu, kjer se je razvijalo jodlanje. Kakor omenjeno, ga vendarle ljudje večinoma povezujejo z alpskim prostorom, po Plantengu *zajema lok od južne Francije na zahodu pa do severne Jugoslavije na vzhodu* [Plantenga 2004: 29]. Na Slovenskem pa naj bi jodlanje pritegnilo pozornost ob jodlanju (verjetno skupine op. a.) Slavka Avsenika [Plantenga 2004: 178].

⁴ Tudi v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* je ob besedah *jodlar* in *jodlati* zapisano, da gre za nemško alpsko okolje.

⁵ Prva pisna omemba domnevnega jodlanja naj bi bila celo iz rimskih časov, ko naj bi se bil cesar Julij v 4. stoletju pritoževal nad vreščočim petjem severnih hribovskih ljudstev, kar bi lahko označevalo tudi jodlanje.

ki so se razvile iz vzklikov *jo* in *juhuhu*;⁶ ta je pomensko soroden drugim regionalnim poimenovanjem – *juhen, jucen, juc, jujce* v Švici, *ludeln, dudeln, jorlen, jaudeln, hegicn* v Avstriji, *johla* v Allgäuju na Bavarskem; *jola, zoren, czauren, rug, gusen, lenderen* v švicarskem kantonu Appenzell [Baumann 2007].

V drugih jezikih so se razvile posebne izpeljanke iz nemškega glagola *jodeln* (Francozi *žulé* in podobne izpeljanke, na Švedskem *jodla*, na Japonskem *joderu*...) [Baumann 2007].

Jodlanje je definirano kot petje brez besedila, v katerem si sledijo zaporedni posamični samoglasniki in soglasniki. Glas pri tem povezano ustvarja melodijo, ki se giblje v stalnem in hitrem spreminjanju glasovnega registra, iz prsnega registra v falzetno petje in nasprotno. Toni, večkrat izvedeni v širokih intervalnih presledkih, so bodisi povezani (način *legato* med stalnim spreminjanjem registra) ali pa se v tradicionalnem načinu dodatno prekinjajo s tehniko prekinjanega petja v goltancu.

Dobro izurjeni alpski jodlarji lahko pojejo v obsegu treh oktav. Počasno naravno jodlanje je navadno metrično svobodno, vendar je lahko izvedeno tudi hitreje v enakomernem ali neenakomernem ritmu. Tradicionalne jodlarske melodije v alpskem svetu so sestavljene iz dveh do šestih delov, lahko tudi kakšnega več, pogoste so paralelno ponavljane fraze in ponavljani dvodelni melodični obrazci.

Jodlanje v skupini je lahko eno- do petglasno, prevladujeta dvo- in triglasno. V sodobni glasbeni praksi se intervalni skoki navadno pojejo *legato*. Melodije so skladno z zahodnoevropskim tonskim sistemom durovske, le redko se sliši jodlanje v molu. Struktura pesmi je simetrična, melodija največkrat temelji na razstavljenem trizvoku [Baumann 2007].

Nastanek jodlanja razlagajo strokovnjaki z različnimi hipotezami; poznane so hipoteza odmeva, hipoteza učinka, inštrumentalna hipoteza (jodlanje kot oponašanje glasbil), fonacijska hipoteza (jodlanje kot posledica tvorbe glasov v ekstatičnem stanju), hipoteza odseva (v melodijah naj bi se zrcalila hribovita narava), rasna hipoteza (navaja kdo oz. kje so izvirni nosilci jodlanja), klicna hipoteza (jodlanje je komunikacijsko sredstvo), hipoteza uroka (čaranje z menjajočima se glasovnima registroma); hipoteza živalske govorice (jodlanje omogoča sporazumevanje z živalmi) [Haid 2006: 50–51].⁷

JODLANJE ALI JODLANJA?

Danes prepoznamo več vrst alpskega jodlanja: 'naravno jodlanje' je jodlanje, ki je v veliki meri že pojav preteklosti – tj. jodlanje v funkciji klicanja ali oznanjanja, npr. klicanje živine na pašo, med molžo, ob prihodu na visoke pašnike, po spravljanju sena na vrh brega, ob spravlilu lesa. Jodla se tudi za 'štedilnikom', ko ženske jodlajo ob svojih opravilih v kuhinji

⁶ V tekstu sem navadno nemško ter angleško zapisana poimenovanja prepisala v slovenski fonetičen zapis.

⁷ Hipoteze se nizajo od začetka 20. stoletja, ko so začeli raziskovati jodlanje v nemškem alpskem okolju.

ali v drugih domačih prostorih; jodla se za kratkočasje, ob večerih, na klopi pred hišo, ob družinskih srečanjih, na plesih, v gostilnah, jodlanje popestri zabavo... Ob večerih se fantje z jodlanjem oglašajo in napovedujejo dekletom. To jodlanje je poznano v tradicionalni, ljudski glasbeni praksi predvsem nemškega (deloma tudi francoskega) govornega alpskega območja [Baumann 2007; Zemp 1990].

Skoz čas se je funkcija oz. namembnost jodlanja v omenjenem okolju razvijala in spreminjala. Iz vsakdanjih in prazničnih priložnosti ljudskega življenja se je transformiralo tudi v društveno, zborovsko petje; s prehodom iz prvotne funkcije se je spremenilo tudi oblikovno. Iz izvirnega alpskega konteksta so jodlanje prevzeli že na začetku 19. stoletja, ko je ta oblika petja postala priljubljena tudi v mestih. Takrat so se začela intenzivno razvijati zborovska združenja, s prihodom »naravnih« pevcev iz alpskega hribovja in z ustanovitvijo nacionalnih pevskih združenj in pevskih družin s Tirolskega, Koroškega in Štajerskega se je jodlanje zasidrilo tudi v urbanem okolju. Jodlarske družine so s potovanji in odrskimi nastopi po krajih širile priljubljenost svoje umetnosti [Baumann 2007]. Nastal je *Jodelied*, skomponirana pesem, v kateri je besedam v verzih dodan jodlarski refren. S časom so se razvili tudi t. i. *Jodlerklubi*, to so v jodlanju specializirani zbori.

Z različnim načinom izvajanja se je spremenila podoba jodlarskih pesmi in melodij (podobno kakor se spreminja podoba ljudske glasbe, ko stopi v drugo funkcijo izvajanja, v društvenih okvirih, kjer zaživi novo življenje). Melodije so se spremenile (in se še spreminjajo) tudi s tem, ko so iz tradicionalnega regionalnega okolja prešle in prehajajo v širšo družbeno skupnost, z drugačnimi estetskimi normami, v drugačno kulturno okolje, ki zahteva drugačen pristop k izvajanju in tudi poslušanju glasbe. Jodlarske melodije so prešle v transregionalna aktivna jodlarska društva.⁸

JODLANJE PO SVETU

Jodlanje se v takšni obliki ni ustalilo le v srednji Evropi, temveč se je začelo širiti tudi drugam po svetu. Izseljenci iz Avstrije, Švice in Nemčije so jodlanje zanesli tudi v ZDA, kjer je jodlanje vplivalo tudi na razvoj popularne glasbe. Marsikatera kavbojska pesem iz 19. stoletja se konča z jodlarskim refrenom. Jodlanje pa so osvojili tudi v Latinski Ameriki.⁹ Evropski izseljenci so ga zanesli tudi v Avstralijo in na Novo Zelandijo, jodlanje pa se je priljubilo tudi Japoncem in Korejcem (na Japonskem imajo društva, t. i. Jodler-Alpen-Ka-

⁸ Razločke med naravnim in organiziranim (društvenim) jodlanjem in temeljno spremembo oz. razločke med tradicionalnim regionalnim jodlarjem in novo estetiko pri šolanih, transregionalnih jodlarskih pevskih zborih je predstavil Hugo Zemp v filmu *Jodel und Jüützli aus dem Muotathal* [Zemp 1987].

⁹ Mogoče je, da so ga v Severno kakor tudi (ali predvsem) v Južno Ameriko prinesli tudi afriški priseljenci. Jodlajo namreč tudi v nekaterih afriških plemenih in v Novem svetu sta se evropsko in afriško jodlanje združila oziroma verjetno vplivala drugo na drugo [Plantenga 2004: 137-148].

meraden, v Koreji pa Korean Yodel Association).¹⁰ Primere jodlanja¹¹ je mogoče najti tudi v Indiji.¹² Ta način petja je slišati tudi pri nekaterih rokovskih in pop pevcih, ki v svoje pesmi vpletajo jodlanje ali pa jodlajo za določen namen.¹³

Priljubljeno jodlanje se še vedno širi tako v Evropi (predvsem v Avstriji, Nemčiji in Švici) kakor tudi na drugi strani oceana. Vse to se kaže v vse bolj priljubljenih in obiskanih jodlarskih tečajih.¹⁴ Jodlanja se je mogoče učiti tudi prek spletnih strani,¹⁵ festivalov jodlanja se vsako leto udeležujejo številni poslušalci in aktivni udeleženci. Navdušeni jodlarski zanesenjaki širijo dober glas o jodlanju in mu pripisujejo celo zdravilne učinke.¹⁶

Seveda pa jodlanje ni samo način petja ali klicanja. Za tem pojavom se skriva veliko več. Jodlanje ima poseben pomen in vrednost, označuje kraje, zveni lahko tudi slabšalno. In to ne samo pri nas. Avtor obsežne knjige o jodlanju Bart Platnenga se že na uvodnih straneh sprašuje, kako to, da jodlanju ni bila posvečena še nobena obsežnejša študija oz. publikacija [Plantenga 2003: 4]. Ob današnji poplavi knjig s tako raznovrstnimi vsebinami, z dostopnostjo prek svetovnega spleta in nasploh lažjo dostopnostjo informacij, je res utemeljeno vprašanje, zakaj jodlanje ni bilo deležno širše obravnave, še zlasti ker ni le evropski fenomen, temveč je precej razširjeno tudi drugod po svetu, in to ne le v ljudski, temveč tudi v popularni glasbi.

JODLANJE NA SLOVENSKEM

Alpski kulturni prostor obsega pomemben del slovenskega ozemlja. Pa vendar v slovenski ljudski, tradicionalni glasbi preteklosti jodlanja skoraj ni bilo. Nekaj sledi je mogoče najti le pri Slovencih na avstrijskem Koroškem, kar pa je bilo vedno pripisano učinkom me-

¹⁰ V Koreji so številne jodlarske viže objavljene na spletni strani <http://youni.biz/yodelsong/yodel-song01.html>.

¹¹ Zunaj alpskega območja je mogoče jodlanje slišati tudi izven njegovega konteksta: tako podoben način petja poznajo ponekod v Albaniji, v Gruziji, v nekaterih afriških državah, tudi v azijskem svetu, npr. na območju med Melanezijo in Polinezijo, v enem od južnih hribovitih delov Papue Nove Gvineje, na Solomonskih otokih. Falzetno petje, ki je tudi značilnost jodlanja, uporabljajo Indijanci v Severni in Južni Ameriki [Baumann 2007]. Jodlajo Pigmejci v črni Afriki in tudi Samiji na Finskem [Heid 2006: 46].

¹² Zvezdnik indijskega filma Kishore Kumar (1929–1987) je svoje popevke rad okrasil z jodlanjem.

¹³ Ob redkih zapisih o jodlanju pri nas je bila pred leti objavljena recenzija zgoščenke jodlarske pevke Therese Rector [Mazzini 2003]. Pevka Theresa iz ZDA jodla, da bi se prek tega načina petja zahvalila in hvalila Boga [www.yodelingtheresa.com].

¹⁴ Tečaje jodlanja organizirajo različna društva in združenja v Avstriji in Švici, šola jodlanja je tudi v Sloveniji.

¹⁵ Učenje jodlanja ponujajo spletne strani, npr. www.yodelcourse.com in www.jodelcourse.de.

¹⁶ Na spletni strani www.aanique.com je bilo zapisano, da po nekih spodnjavstrijskih raziskavah jodlanje deluje kot *zdravilo proti stresu* in da je to eden od razlogov, da raste zanimanje za tečaj jodlanja [Z jodlanjem proti stresu, v *Zanimivosti*, povz. 30. 12. 2002]; na strani www.kvak.com pa beremo, da avstrijski organizatorji tečajev jodlanje priporočajo kot zdravilnejše od joge ali teka [www.kvak.com, obj. 19. 8. 2005]

šanega okolja, torej vplivom nemškega petja.¹⁷ Posamične primere jodljanja je slišati tudi pri kakšni starejši ali mlajši pevki ali pevcu,¹⁸ pa vendar so skoraj praviloma takšni posamični primeri jodljanja le sklep ali vmesno okraševanje pesmi značilni predvsem v severni Sloveniji. Kakor kaže, se jodlanje ni prenašalo po ustaljenem vzorcu zakonitosti ustnega izročila, temveč je prihajalo vanj kot nekaj tujega, drugačnega, nekaj, kar so pevci občasno vpletali v svoje petje, hkrati pa tega niso čutili kot nečesa domačega.¹⁹

NEHAJ JODLAT!

V slovenskem okolju je jodlanje praviloma označevalo severne nemško govoreče dežele in je imelo (in ima še danes) precej negativen prizvok. Beseda jodlanje lahko izraža tudi go-drnjanje, neutemeljeno prigovarjanje, govorjenje brez smisla..., v pogovornem jeziku npr. *on nekaj jodla, ... nehaj jodlat, ... komaj pride, že jodla...* V pogovornem jeziku so jodlarji tudi slabšalna oznaka za severne sosede – Avstrijce in deloma Nemce.²⁰ Podoben stereotip, v očeh prebivalcev drugih republik bivše jugoslovanske države, velja tudi za Slovence.

Jodlanje označuje tudi slabo petje ali izvajanje 'nekvalitetne' glasbe; včasih celo petje, ki prihaja z Balkana. Tako je npr. vse bolj popularni turbofolk, ki v slovensko okolja prihaja z juga in se širi prek medijev (sprva predvsem prek satelitskih televizij), včasih označen kot jodlanje ali celo več, kot *južnjaško, srbsko jodlanje*. Na enem od forumov na spletnih straneh lahko preberemo, da *Slovenci ne poslušajo kvalitetne yugo muzike. ..., temveč yugo »jodlanje« a la* Petje v turbofolk glasbenih zasedbah seveda z jodlanjem nima nikakršne zveze.²¹

Jodlarskega glasbenega sloga ne sprejemajo in se o njem slabšalno izražajo tudi na Hrvaškem: *Ja si nemogu pretpostaviti kako moze jedeno razumno bice ... pored nase lijepje raznolike glazbe slusati tamo neko jodlanje uz balkanski melos. Ne nisam protiv balkana i balkanske glazbe izvorne* [Hrvati.ch 2006].

¹⁷ Pevke ter pevci na slovenskem Koroškem v Avstriji z jodlanjem okrašujejo svoje pesmi ali pa jodlajo med besedili. Kar nekaj takšnih pesmi, ki se pejejo med slovenskimi Korošci v Avstriji, je mogoče najti tudi v arhivu GNI ZRC SAZU in v zbirkah ljudskih pesmi (npr. zbirka ljudskih in ponarodelih *Vsaka vas ima svoj glas*, ki jo od leta 1988 izdaja in ureja graški etnomuzikolog Engelbert Logar), pa tudi v drugih glasbenih pesemskih zbirkah s slovenske Koroške v Avstriji [Logar 1988].

¹⁸ To je bil verjetno tudi razlog da se starejši raziskovalci ljudske glasbe z jodlanjem niso ukvarjali. V arhivu GNI ZRC SAZU je posnetih le nekaj primerov jodljanja, npr. jodlanje dveh pevk iz Luč. Ob poizvedovanju, kje sta se pevki naučili jodlati, sta povedali, da so jodlali še v šolskih časih, ko jih je tega naučila nemško govoreča učiteljica v času nemške okupacije med drugo svetovno vojno [GNI DAT 215].

¹⁹ Tudi na srečanjih ljudskih pevcev, ki jih organizirajo društva, redno pa tudi Javni sklad za kulturne dejavnosti RS (prej ZKOS), jodljanja skoraj ni. Takšne prireditve naj bi namreč predstavljale in ohranjale ljudsko pesem v njeni 'naravni' obliki; te prireditve pa omogočajo, da prepoznamo tudi današnje značilnosti ljudske pesmi.

²⁰ Z jodlanjem in jodlarji se v pogovornem jeziku omalovažujoče označuje hribovsko-kmečko življenje.

²¹ Jodlanje se je v turbofolku pojavilo šele z razširitvijo tega glasbenega stila v alpskem okolju, konkretno v slovenskih turbofolk skupinah.

Jodlanje je bilo dolgo časa predmet smeha, na odrih ali posnetkih se je pojavljalo le kot komični dodatek, tudi v slovenski popularni glasbi. Rokovska skupina Buldožer je jodlala ob pesmi »Helga« leta 1982 na koncertu v Zagrebu.²² Nemško besedilo pesmi »Helga«, ki že z imenom v naslovu namiguje na nemškost, po uvodnem delu v spačeni mešanici slovenščine in hrvaščine poje preprosto besedilo *Haben Sie zimmer frei?*; Buldožer se tako norčuje iz slovenskih narodnozabavnih glasbenih skupin in nemško govorečih turistov.²³

Jodlanje pa se ni pojavilo v slovenskem okolju le kot smešni dodatek, saj ga v drugih glasbenih zvrsteh sprejemajo drugače. V narodnozabavni glasbi jodlajo že več kot desetletje. Ena najbolj poznanih jodlark je Brigita Vrhovnik Dorič. Jodlarsko pot je začela kot najstnica, jodlanja se je naučila s plošč. Navdušila jo je 'jodlarska kraljica' Ingrid Brüggemann in tudi sama si je želela postati jodlarska kraljica.²⁴ Poje v narodnozabavnem ansamblu, kot študijska jodlarica snema tudi za druge skupine. Zaradi zanimanja za jodlanje v Sloveniji je ustanovila svojo jodlarsko šolo [Vrhovnik Dorič: 2007].

V zadnjih letih je vse bolj poznan tudi Jodlar Lojz – Alojz Podvratnik, ki se je jodlanja menda naučil kar sam, na paši. Z jodlanjem, harmoniko in petjem nastopa že od leta 1960, sam ali z ansamblom [Podvratnik 2007].

Jodlanje od srede 90. let postaja vse bolj domače v slovenski narodnozabavni in tudi popularni glasbi. Pevec narodnozabavne glasbe Alfi Nipič je, ob vse večji popularnosti elektronske glasbe, leta 1994 izdal album z naslovom *Techno Alfi* in na zgoščenko je uvrščena tudi pesem »Tehno jodl« [Nipič 1994]. Že leto pred tem je otroška pop pevka Hajdi Korošec pela »Jodl-di« [Hajdi 1993]. Skupina Gamsi je leta 1998 izdala zgoščenko *Jodl, Korl* in uspešnico »Jodl avtomat« [Gamsi 1998]. Jodlanje je z leti postajalo v slovenski popularni glasbi bolj razširjeno; tako so se udomačile nekatere 'jodlarske fraze' tudi v drugih zvrsteh popularne glasbe. Verjetno je enega prvih korakov v tej smeri naredil popularni glasbenik Magnifico, ki v slovenskem okolju slovi po svojih mešanih slogih, vedno novih domislicah, tudi vpletanju ljudskih motivov v svoje kompozicije. Leta 1995 je izdal zgoščenko *Kdo je čefur*; v t. i. božično pesem »In ko enkrat bom umrl« je vpletel tudi citranje poznane slovenskega citrarja Miha Dovžana in jodlanje pevke Brigite Vrhovnik Dorič [Magnifico 1995]. Magnifico je želel z odlomki citranja in jodlanja (le kot ilustrativno ozadje na nekaterih mestih) doseči učinek domačnosti, povezane z alpskim prostorom.

Bolj ko se je približevalo tretje tisočletje, bolj se je jodlanje vpletalo med slovensko petje. V Sloveniji je zajodlala tudi travestitska pevka Marlena, ki je s kolegicama ustanovila glasbeno skupino *Sestre*, ki je leta 2002 zaslovela na tekmovanju za pesem Evrovizije. Na zgoščenci *Suvenir*, izdani istega leta, je ena od uspešnic tudi pesem »Čez Ljubelj«,²⁵

²² Pesem je posneta na plošči *Jel si slobodna večeras* [Buldožer 1982].

²³ Jodlanje je v pesmi »Ustani voljena Sejo« uporabila tudi ena najpopularnejših pop skupin bivše Jugoslavije, Plavi orkestar. Pesem je iz albuma *Smrt fašizmu* [Plavi orkestar 1986].

²⁴ Jodlarskih kraljic in kraljev ter raznih jodlarskih prvakov je po svetu kar precej; Platnenga jih je zapisal prek 80 [Plantenga 2004: 27–28].

²⁵ Avtor pesmi je Magnifico.

v kateri prepoznamo slog narodnozabavne glasbe. Pesem govori o ljubezni čez mejo, v Avstriji, besedilo vsebuje nekaj nemških besed, alpskost je izražena tudi z jodlanjem [Seestre 2002].

Da postaja jodlanje vedno bolj slovensko, potrjuje tudi skupina Katice, ena najbolj znanih preporodnih skupin, ki na Slovenskem izvajajo ljudsko glasbo.²⁶ Skupina, ki je izšla iz Akademске folklorne skupine »France Marolt«, je začela samostojno nastopati leta 1992. Ob deseti obletnici delovanja je na svojo prireditev povabila tudi Marleno, ki je v svojem nastopu jodlala. Jodlanje odmeva tudi v pesmi »Jungfrau« na istoimenski zgoščenci [Katice 2001]. Jodlanje je tako prišlo tudi med poustvarjalce ljudske glasbe, v preporodno skupino, za katero velja, da je tudi ena od nosilcev sodobne slovenske ljudske glasbe. Tako se je jodlanje na različne načine udomačevalo v slovenskem prostoru in, kakor vse kaže, postalo tudi slovensko.

TUDI SLOVENCİ JODLAMO

Verjetno je danes skoraj odveč vprašanje, ali se na Slovenskem jodla ali ne. Iz preteklosti ni zapisov ali posnetkov tega načina glasbenega izražanja. Verjetno se je vedno našel kak posameznik, ki je znal jodlati in je tudi jodlal ob različnih priložnostih. Ljudje so pač vedno imeli stike s severnimi sosedi in nedvomno je komu tovrstno petje bilo dovolj všečno, da se ga je želel naučiti. Gotovo pa do pred kratkim to ni bil množičen način petja, tudi ni bil v tolikšni meri razširjen in domač med ljudmi, da bi ga lahko označili kot ljudsko petje oziroma ljudski način petja. V Sloveniji skoraj ni poznano t. i. naravno jodlanje, kakršno se je razvilo oziroma se je skoz nenehno funkcijsko rabo ohranilo do danes v nemško govorečem alpskem okolju.

K nam je jodlanje pljusnilo prek radia, televizije, plošč in v novi obliki, ki se je razvila v okviru društvenega življenja in takšna prišla na odre. Vedno več jodlanja v popularni glasbi kaže na premik v dojemanju jodlanja med ljudmi. Vse pogostejše jodlanje se udomačuje in deloma tudi spreminja dosedanjo podobo in sprejemanje tega, kar je tukaj in kar je drugod. V Sloveniji je jodlanje postalo nekaj vsakdanjega. Predvsem so ga (p)osvojile razne oblike popularne glasbe, pa tudi posamezniki in vesele družbe rade zajodlajo.

²⁶ V zadnjih letih vse bolj izvajajo tudi avtorske skladbe in priredbe različnih avtorjev.

VIRI IN LITERATURA

Baumann, Max Peter

2006 Yodel. V: Macy, L. (ur.), *Grove Music Online* (<http://www.grovemusic.com>; 15. 1. 2007).

Buldožer

1982 Helga IV. V: *Ako ste slobodni večeras*. Ljubljana: Helidon. LP.

Jodlar Lojz s prijatelji

2001 *Igra za vas*. Zagorje: Zlati zvoki. CD.

Gamsi

1998 Jodl- avtomat. V: *Jodl, Korl-Hit*. Maribor: Obzorja, Ljubljana: Helidon. CD.

Grimm, Jakob in Wilhelm

1877 Jodeln. V: *Deutsches Wörterbuch*, iv/2. Leipzig.

Haid, Gerlinde

2006 Überlegungen zur Geschichte des Jodelns. V: Furter, R. idr. (ur.), *Cultures Alpines = Alpine Kulturen*. Zürich: Cronos, 49–60.

Hajdi

1993 Jodldi. V: *Hajdi*. Ljubljana: Mandarina. Zvočna kaseta.

Hrvati.Ch

2006 Hrvatski web portal u Švicarskoj (<http://www.hrvati.ch/forum/posting.php?mode=quote&p=339&sid=e9c0d0b4fa2214c0386e9ea8c3e6f0ac>).

Katice

2001 Jungfrau. V: *Jungfrau*. Ljubljana: Menart : Dom svobode. CD.

Logar, Engelbert

1988 *Vsaka vas ima svoj glas*. Celovec: Mohorjeva družba.

Magnifico

1995 In ko bom enkrat umrl. V: *Kdo je čefur*. Ljubljana: Magnifico. CD.

Mazzini, Miha

2003 Yodeling Theresa Rector. "Come up Hither" Ministry (<http://friends.s5.net/mazzini/glasbeneocene/yodeling.html>).

Nipič, Alfi

1994 Jodl tehno V: *Tehno alfi*. Ljubljana: Corona. CD.

Plantenga, Bart

2003 *Yodel-ay-ee-ooo. The secret history of yodeling around the world*. New York in London: Routledge.

Plavi orkestar

1986 Ustani voljena Sejo. V: *Smrt fašizmu*. Zagreb: Jugoton. LP.

Podvratnik, Alojz

2005 Jodlar Lojz s prijatelji (<http://www.jodlarlojz.com>).

Rector, Theresa

2003 Yodelin' Theresa's, Come up Hither Ministry (<http://www.yodelingtheresa.com>).

Sestre

2002 Čez Ljubelj. V: *Souvenir*. Ljubljana: Menart. CD.

Stavros, Jasmin

1995 Slovenke. V: *Dijamanti*. Ljubljana: Mandarina. CD.

Vrhovnik Dorič, Brigita

2007 Brigita & Boštjan. Jodel Ekspres (<http://www.brigita-bostjan.com/prvastran.htm>; <http://www.jodelexpress.si/>).

Zemp, Hugo

1987 *Yootzing and Yodeling*. Geneva: CNRS Audiovisuel and the Ateliers d'ethnomusicologie. Film.

1990 *Jüüzli. Yodel of the Muotatal. Switzerland*. Paris: Le Chant du Monde. CD.

YODELING. A NEW SINGING STYLE IN SLOVENIA?

In Slovenia, yodeling is known as a form of singing typical mainly for German-speaking Alpine regions and, although to a lesser extent, for northern Italy and French-speaking parts of Switzerland; it can be hardly heard in areas extending beyond the Alps.

According to written and oral sources, yodeling had not been practiced in Slovenian folk music although it bears certain characteristics of the Alpine cultural area as well. The only known records of yodeling in folk music come from Austrian Carinthia, a region with a large Slovenian population; this had been explained with a strong influence of German singing. It thus seems that in Slovenia yodeling had not been transmitted in the established manner of oral tradition. On the rare occasions when it had been employed, it was perceived as strange and alien to Slovenian popular tradition.

During the last decades, yodeling has become much more frequently used in Slovenian popular music. In the 1970's and the 1980's, musical groups started to incorporate yodeling into their singing repertory, but mainly to mock their northern neighbors; at that time, yodeling still had a distinctly pejorative character. Only a decade later, yodeling became a frequently employed singing element performed in the form of lengthy musical phrases or as an embellishment. This has been largely due to the impact of the radio, television, records, tapes, and compact discs. It can be heard on social occasions and from the stage, which denotes a shift in the attitude toward this vocal technique. With substantial help from the media, yodeling has spread into everyday life and can be heard at parties and other merrymaking events. Although not in the traditional manner typical for the folk music of our northern neighbors, but initially as a musical ornament introduced by certain authors, yodeling has now become a part of Slovenian musical style.

Mag. Maša Marty, Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU
Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana; masa@zrc-sazu.si